

باغ موزه هرنندی به رسیدگی فوری نیاز دارد؛

وعده‌هایی برای خشکاندن باغ تاریخی هرنندی!

اسما پورزنگی آبادی

از زمانی که فریدون فعالی در جمع خبرنگاران وعدهٔ مرمت و ساماندهی باغ موزه هرنندی کرمان را داد، حدود ۱۰۹۰ روز می‌گذرد. تیرماه ۹۸ بود که او به‌عنوان مدیرکل میراث فرهنگی استان کرمان معرفی شد. پس از آن و در بدو حضورش در کرمان، در جمع خبرنگاران اولویت‌های خود را اعلام و تصریح کرد: «مرمت و ساماندهی باغ موزه هرنندی یکی از اولویت‌هایم است و قول می‌دهم به یکی از زیباترین مکان‌های شهر و استان کرمان تبدیل شود».

بیش از سه سال از آن روز و از آن وعده گذشته و باغ موزه هرنندی، این بنای تاریخی پرپها، بی‌سامان و مهجور مانده است. مگر می‌شود باغی را با وعده و وعید سامان داد؟

باغ هرنندی در گذشته درختان متنوع و فراوانی اعم از نمرده و تزیینی داشته است. به مرور زمان اما، بیش‌تر درختان میوه آن خشک شده است. درختان کاج قدیمی باغ که مانده‌اند، سال‌هاست خشک و کم‌جان در برابر دیدگان همگان ایستاده‌اند و کسی از آن‌ها که باید این وضع را ببیند و برایشان دل بسوزاند، نمی‌بیند. حال تک‌توک درخت انجیر و درختان انار و و کل باغچه‌ها هم بهتر از کاج‌ها نیست. علف‌های هرز قد کشیده و تمام باغ را فراگرفته و خبری از کوددهی و آبیاری، در حدی که یک باغ تاریخی بیمار به آن نیاز داشته باشد نیست. این باغ آیا می‌میرد یا دوباره جان می‌گیرد؟

۲۲ تیرماه همین امسال بود که گزارشی با تیترو: «باغ هرنندی روی شیب خشک‌دگی» در فرادای کرمان منتشر و نسبت به وضعیت فضای سبز باغ هشدار داده شد. با این وجود، از سوی میراث فرهنگی اقدامی صورت نگرفت و یا اگر صورت گرفت، خبری از آن نیست. اکنون باری دیگر، با یادآوری ارزش‌های معماری، فرهنگی و تاریخی این بنا، هشدار نسبت به اینکه باغ برای همیشه به خزان بنشیند را تکرار کرده و از مقامات استان می‌خواهم تا یا قدمی برای باغ بردارند یا لاقول بگویند که چرا قدمی برنمی‌دارند؟!

این باغ در چهارراه طهماسب‌آباد، اولین کوچه بلوار فردوسی واقع شده است. تاریخ ساخت عمارت و تشکیل آن به اواخر دورهٔ قاجار و اوایل پهلوی اول برمی‌گردد؛ ظاهراً به دستور برادر حاکم وقت کرمان در این مکان که چوپان‌محله بوده این باغ و عمارت ساخته شده است.

نقشهٔ باغ، ایرانی - فرانسوی است و گفته می‌شود پسر مرتضی قلی خان حاکم کرمان، نقشهٔ آن را از کشور فرانسه آورده؛ معمار آن را اما تاکنون کسی شناسایی نکرده است.

این باغ پس از یک دهه، توسط شیخ ابوالقاسم هرنندی که تاجری خوشنام و اهل یزد بوده خریداری شده و به‌عنوان محل اقامت وی در کرمان مورد استفاده قرار می‌گیرد. باغ هرنندی کمی بیش‌تر از دو هکتار مساحت دارد و عمارت اصلی آن دو طبقه است.

از اواخر دهه ۵۰ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صاحب باغ موزه هرنندی شده و اولین اداره کل فرهنگ استان کرمان را در این محل راه‌اندازی می‌کنند که تا آخر سال ۷۰ باغ با همین کاربری مورد استفاده بوده است.

پس از مدتی اما، میراث فرهنگی

زیرمجموعهٔ وزارت وقت فرهنگ و ارشاد قرار می‌گیرد و تشکیلات سازمانی اداره میراث فرهنگی استان کرمان که پیش از این در یک کاروانسرا در بازار فعالیت می‌کرده به این محل منتقل می‌شود. در جریان این انتقال، مقداری عملیات بهسازی و بازسازی نیز در مجموعه اتفاق می‌افتد.

پس از انتقال اداره کل میراث فرهنگی استان به مکان فعلی خود در بافت جدید شهر و نیش بلوار هوانیروز؛ تصمیم به تعریف کاربری موزه برای این بنا گرفته می‌شود.

اکنون دو موزه باستان‌شناسی و ساز در باغ موزه هرنندی مستقر هستند. بخشی از آن هم به‌عنوان کتابخانه و سایت اداری میراث فرهنگی استان در حال استفاده است.

با وجود ارزش‌هایی که این بنا دارد، از کم‌ترین توجهات که بهسازی مسیر ورود به آن است هم بی‌نیصیب مانده است.

باغ هرنندی در یک کوچهٔ بن‌بست واقع شده و محوطهٔ ورودی آن، جذابیتهایی ندارد تا رهگذران را به سمت این باغ و تماشا بکشاند. وضعیت سنگفرش کوچه چنان بغرنج است که هر لحظه احتمال سُر خوردن رهگذران بر روی آن می‌رود.

داخل باغ، اگرچه عمارت میانی با معماری موزون و باوقار خود، سرحال به نظر می‌رسد اما فضای سبز معشوش و بیمار آن، حتی در بهار و تابستان، خبر از خزان دارد. آیا این باغ با این موقعیت مکانی ویژه در دل شهر، ارزش سرزنده بودن ندارد؟

آن‌طور که گفته می‌شود، یک‌بار در سال ۸۰ و در جریان بازسازی باغ در زمان مدیریت آقای فکورپاس، محوطه بازسازی و باغ اصلاح شد.

شروع ساماندهی باغ

اول آبان‌ماه سال ۹۸ موسوی معاون عمرانی استاندار کرمان به همراه عالم‌زاده شهردار وقت و فعالی مدیرکل میراث فرهنگی استان به باغ هرنندی رفتند و شروع عملیات اجرایی ساماندهی باغ موزه هرنندی کرمان را خبر دادند. موسوی گفت که اولویت با فضای سبز باغ است و در مراسم شروع این عملیات، کارگران شروع به بیل زدن باغچه‌ها برای حذف علف‌های هرز کردند.

موسوی آن زمان اظهار کرد: «طرح مرمت باغ توسط میراث فرهنگی تهیه شده و عملیات هرس درختان و ساماندهی فضای سبز، نورپردازی و روشنایی باغ هم از امروز توسط شهرداری آغاز می‌شود».

یک ماه بعد، از مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمان

خواستم تا جزئیات این طرح را تشریح کند. فعالی گفت: «خانهٔ قره‌چهدانی در مجاورت این بنا قرار دارد که در جریان اجرای طرح ساماندهی باغ موزه، به بخش خصوصی واگذار و تبدیل به اقامت‌گاه گردشگری می‌شود. فضای گاوگرد و یک محوطه هم که پشت ساختمان اصلی باغ موزه قرار دارد به همراه محیط اطراف حوض، به رستوران و شربت‌خانه تبدیل می‌شود. در ضلع شمالی باغ موزه، فضای خالی دیگری داریم که در آن، نمایشگاه و بازارچه صنایع دستی راه‌اندازی خواهد شد، از این محل، یک مسیر دسترسی هم به خیابان اصلی ایجاد خواهد داشت تا تردد راحت‌تر صورت گیرد».

وی اعلام کرد: «نگاه کلان ما این است که باغ توانمند شود و به شهروندان و گردشگران سرویس بدهد و بخشی از این پروژه برای نوروز سال ۹۹ آماده شود.

پس از آن، شیوع کرونا بسیاری از طرح‌ها را تعطیل کرد و احتمالاً این طرح هم توی کشوی میز یا کتابخانهٔ اتاق مدیرکل میراث فرهنگی بایگانی شد.

۱۹ ماه بعد و در خردادماه سال ۱۴۰۰ مجتبی شفیعی معاون میراث فرهنگی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان کرمان این‌بار، از آغاز عملیات مرمت فضاهای عمومی باغ تاریخی هرنندی شهر کرمان خبر داد و گفت که مرمت باغ هرنندی با بودجه‌ای بیش از سه میلیارد ریال در حال انجام است.

وی بیان کرد: «در عملیات مرمتی باغ هرنندی تجدید اندود نمای عمارت‌ها، رنگ‌آمیزی و همچنین آجرفرش باغ هرنندی کرمان انجام می‌شود».

باغ بی‌درخت؟

دربارهٔ فضای سبز باغ اما تاکنون، اقدام چشمگیری که بتواند آن را سرپا کند انجام نشده است. این در حالی است که گفته می‌شود باغ موزه هرنندی چاه آب مجزا دارد و اگر قرار به انجام طرحی یا کشت و کار و رسیدگی به باغ باشد، کم‌آبی مانعی نیست.

در گذشته گفته می‌شد که متخصصان دانشگاه باهنر برای این باغ ایده‌ای دارند و آن اینکه با پیوند زدن گونه‌های مختلف انار که تعدادشان به حدود ۵۰۰ گونه می‌رسد، اینجا را به باغ‌اناری تبدیل کنند. کارشناسان مرکز تحقیقات و نظام مهندسی کشاورزی هم طرحی برای ارتقای کیفیت آب باغ داشته‌اند. این ایده‌ها نیز اجرا نشد.

مشکل بی‌پولی است؟

مدیرکل میراث فرهنگی استان، اردیبهشت‌ماه امسال اعلام کرد که پروژه‌های میراث فرهنگی در ردیف حمایت

منابع اعتباری معادن قرار گرفته و تا آن تاریخ ۱۵ میلیارد و ۸۰۰ میلیون تومان از اعتبارات سال گذشته برای پنج پروژه اختصاص یافته است.

بنا به گفتهٔ فعالی، «باغ موزه هرنندی، عمارت شرکت فرش، باغ شازده ماهان، خانه اشیدری، و روستای میمند از جمله این پروژه‌ها بوده است».

وی همچنین، بعد از سفر رئیس‌جمهور به کرمان که در اواخر مردادماه امسال انجام شد اعلام کرد: «از محل اعتبارات سفر ریاست جمهوری به استان کرمان ۳۵۰ میلیارد تومان برای ایجاد زیرساخت‌های حوزه‌های مختلف میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان اختصاص یافت و این اعتبارات برای تکمیل موزه منطقه‌ای جیرفت، مرمت و ساماندهی باغات تاریخی کرمان (باغ شاهزاده ماهان - باغ موزه هرنندی)، کمک به تکمیل زیرساخت‌های گردشگری مجموعه تاریخی ارگ بم و ساماندهی و مرمت بازارهای تاریخی استان در نظر گرفته شده است».

با این وجود اما، وضعیت فعلی باغ نشان می‌دهد که اعتبارات ذکرشده هزینه نشده است که اگر شده بود، اکنون این بنا وضعی بهتر از این باید می‌داشت.

شهرداری می‌تواند؟

این مجموعه، ترکیب موزونی از تاریخ و طبیعت و فرهنگ را با خود دارد و به دلیل موقعیت مکانی مطلوبی که در شهر کرمان دارد، حق‌اش است که حال و روزی بهتر از این داشته باشد تا شهروندان بتوانند از آن بهره‌مند شوند.

در حالی که میراث فرهنگی آن‌طور که نیاز است به این باغ رسیدگی نمی‌کند، سعید شهرباف‌تیریزی شهردار کرمان اعلام کرده که شهرداری می‌تواند فضای سبز باغ را احیا کند و به‌عنوان یک مکان عمومی درهای آن را به روی عموم مردم باز کند.

بسیاری اما، با اشاره به وضع کلی فضای سبز شهر کرمان، نسبت به این عمل شهرداری کرمان خوش‌بین نیستند، در همین حال، شهرداری نیز طرحی که برای این باغ دارد را تاکنون ارائه نکرده تا کارشناسان و متخصصان دربارهٔ آن نظر دهند.

همهٔ این شرایط در حالی است که رسیدگی به باغ موزه هرنندی به اقدامی عاجل نیاز دارد و برای نجات آن از مرگ، حتی لحظه‌ای درنگ جایز نیست. در این زمینه، تجربهٔ شهرهایی مثل شیراز و اصفهان می‌تواند کمک‌رسان باشد؛ البته اگر اراده‌ای در سروسامان دادن به این باغ موزه در کرمان ایجاد شود.